

О. П. Мартем'янов (Харків)

Заснування Харківського історико-археологічного товариства

1 березня 1995 р. в Харківському державному університеті відбулися установчі збори Харківського історико-археологічного товариства.

На думку його засновників — істориків, археологів, краєзнавців, сьогодні, коли питання збереження та вивчення історичної та культурної спадщини, по суті, опинилися на другому плані, необхідність створення такої науково-просвітницької організації є цілком очевидною. Минулий досвід показує, що кризові явища в суспільстві створюють реальну загрозу всій гуманітарній сфері. Однак найтривожніше становище спостерігається зараз у галузі вивчення давньої й середньовічної історії, охорони та дослідження пам'яток матеріальної та духовної культури. В цих умовах збереження та вивчення історичних і культурних цінностей стає одним з національних пріоритетів.

Головними завданнями Товариства його організатори вважають, насамперед, консолідацію зусиль, спрямованих на дослідження та охорону археологічних і культурно-історичних пам'яток України; всебічне вивчення минулого Харкова та Слобожанщини, проблем археології, стародавньої та середньовічної історії; сприяння розвитку музейної справи, краєзнавства та археографії, поверненню в Україну пам'яток культури та мистецтва, архівних колекцій та матеріалів, що опинилися за межами країни; популяризацію наукових знань з історії, археології, краєзнавства. З цією метою Товариство братиме участь в організації та проведенні археологічних розвідок і охоронних розкопок, надаватиме консультаційну та методичну допомогу археологічним, краєзнавчим, етнографічним і археографічним експедиціям, музеям та іншим закладам. Видаватиметься харківський історико-археологічний щорічний журнал «Древности», презентація якого відбулася 2 березня 1995 р., інша наукова, науково-популярна та навчальна література.

Засновники Товариства сподіваються, що вже у найближчий час ХІАТ може стати в Україні одним із значних центрів об'єднання археологів, спеціалістів у галузі стародавньої та середньовічної історії, краєзнавства, музейної справи. Вже почато роботу з налагодженням міцних всебічних зв'язків з вітчизняними та зарубіжними центрами, товариствами й асоціаціями, окремими провідними вченими, передбачається регулярне проведення наукових конференцій, інших форумів вчених. Ряд такого роду заходів відкрила наукова конференція «Проблеми археології, стародавньої і середньовічної історії України», що почала свою роботу в ХДУ в день заснування Товариства і закінчила її 3 березня 1995 р.

У роботі конференції взяли участь понад 80 вчених з різних регіонів України та Росії, що представляли Інститути археології НАН України та Російської АН, Інститут всесвітньої історії Російської АН, університети Воронежа, Дніпропетровська, Донецька, Запоріжжя, Києва, Луганська, Нижнього Новгорода, Одеси, Санкт-Петербурга, Сімферополя, Харкова, Белгородський, Волгоградський, Полтавський, Сумський та Чернігівський педагогічні вузи, історичні та краєзнавчі музеї, Національний заповідник «Херсонес Таврійський», Керченський історико-культурний заповідник і деякі інші заклади та установи.

Тематика доповідей на конференції відзначалася різноманітністю сюжетів. Учасники пленарного засідання дістали змогу заслухати та обговорити доповіді, присвячені історії археології (доповідач канд. іст. наук Ю. В. Б у й н о в) та антикознавство (канд. іст. наук В. І. К а д е є в) у Харкові, проблемам охорони та використання археологічних пам'яток Слобожанщини (канд. іст. наук С. І. Б е р е с т н є в). В подальшому робота конференції проходила у 7 секціях. На секції «Епоха каменя» (керівник канд. іст. наук В. Н. С т а н к о) було представлено доповіді, що охоплюють проблематику,

пов'язану з дослідженням археологічних пам'яток часів палеоліту, мезоліту та неоліту. В доповідях учасників секції «Енеоліт і бронзовий вік» (керівник канд. іст. наук В. В. О т р о щ е н к о) порушувалися питання вивчення пам'яток переважно давньооямної, катакомбної та зрубної культур. Учасники роботи секції «Ранній залізний вік» (керівники канд. іст. наук Б. А. Ш р а м к о та канд. іст. наук В. П. А н д р і є н к о) присвятили свої доповіді різним аспектам історії та культури кіммерійців, скіфів і сарматів. На секції «Антична історія та археологія» (керівники канд. іст. наук О. О. М а с л е н н и к о в і канд. іст. наук С. Ю. С а п р и к і н) обговорювалися матеріали відповідних нових археологічних досліджень, проблеми вивчення економічного, політичного та духовного, зокрема релігійного, життя, а також побуту населення античного Північного Причорномор'я та римських провінцій. Середньовічну тематику на конференції було представлено доповідями з питань історії та археології стародавніх слов'ян і Київської Русі, кочівників і Візантії (керівники відповідних секцій канд. іст. наук М. В. Л ю б і ч е в і канд. іст. наук С. Б. С о р о ч а н). Особливого значення набула у роботі конференції секція «Охорона пам'яток і краєзнавство» (керівники канд. іст. наук В. О. Д я т л о в і канд. іст. наук О. О. Н е с т у л я), де у доповідях не лише порушувалися питання, пов'язані з історією охорони пам'яток історії та культури в минулому, а й одноставно наголошувалося на необхідності їх збереження в сучасному. Тези доповідей, виголошених на конференції, опубліковані¹.

На підсумковому пленарному засіданні було прийнято Звернення до Президента, Верховної Ради та Уряду України, в якому вчені висловили свої думки щодо можливих напрямків вирішення злободенних проблем охорони, збереження та раціонального використання історичних і культурних пам'яток, подальшого дослідження та популяризації у країні історії, археології, краєзнавства.

¹ Проблеми археології, стародавньої та середньовічної історії України. Міжнародна наукова конференція. Харків, 1 — 3 березня 1995 р. Тези доповідей. — Харків, 1995.